

покутянець по 3 випадки. І завершується група синонімами *монтажист-монтажер* – 1 і 14 випадків вживання, *здавач-здавальник* – відповідно 7 і 1.

Як бачимо різні словотвірні суфікси при взаємодії з різними основами діють диферентно за активністю вживання слова. Тому дуже складно знайти один афікс, який задовольнить потреби цілого ряду слів. Словотвірні синоніми є об'єктивним фактом мови, вони свідчать про багатство виражальних засобів, акцентують на національній специфіці української мови. До Що ж стосується слів-дублетів, то практика показує, що з часом мова сама ліквідує слабшу ланку. Більшість досліджених нами слів є підтвердженням цього. Інша частина слів ще перебуває на стадії розвитку, що свідчить про незавершеність формування мовної норми, яка була б прийнятною для більшості.

Список літератури

1. Горбачевич К. Вариантность слова и языковая норма: на материале современного русского языка / К. С. Горбачевич. – Ленинград : Наука, 1978. – 240 с.
2. Українська мова: енциклопедія / Ред. кол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко та ін. – 2-е вид. випр. і доп.– К. : Українська енциклопедія, 2004. – 824 с.

Юлія Вербиненко

Український мовно-інформаційний фонд

ДИСКУРСНІ ОДИНИЦІ: ПИТАННЯ ПОЛІСЕМІЇ ТА ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ

Серед лексично неповнозначних одиниць, що керують процесом спілкування (таких як модальні слова, сполучники тощо), можна виділити клас дискурсних одиниць. Такі мовні конструкції забезпечують зв'язність тексту, передають відношення мовця до сказаного, спрямовують увагу на контекст; дискурсні одиниці надають мові чіткості, структурованості, регулюють емоційну забарвленість, роблять текст зрозумілішим [2; 3]. Функції маркерів у контексті досить різноманітні: організація висловлювання, перехід з однієї теми до іншої,

вираження макроструктури тексту, маркування індивідуального судження, ставлення до твердження, його оцінка тощо [4].

Теоретичний інтерес представляє питання полісемії і поліфункціональності дискурсних слів. Йому не приділено належної уваги в словниках і граматиках; не отримало воно гідного місця і в описах дискурсивних слів [3].

Є.Хачатурян [5] відмічає, що багато дискурсних одиниць мають також і недискурсне вживання. Але співвідношення між ними встановити досить складно. Думки лінгвістів щодо таких одиниць розходяться. Такі вчені, як наприклад В. Fraser, вважають, що між двома однаковими за формою одиницями існує співвідношення омонімії, що «прагматичне значення *discourse markers* ніяк непов'язане зі значенням омонімічних форм». Інші ж розділяють лексеми, значення яких певною мірою зумовлюється значенням їхніх «семантичних родичів», та лексеми, значення яких не залежить від значення їхньої омонімічної форми.

Однак у дослідженнях останніх років усе чіткіше формулюється ідея про існування взаємозв'язку між семантикою дискурсних слів та семантикою знаменної лексеми, що дозволяє говорити про утворення дискурсних слів шляхом часткової десемантизації.

Наприклад:

1. Скажем (допустим) / Скажімо (припустимо)

Дискурсне вживання:

If the state of a system is changed, as by heating, the values of its state functions change too.

Если состояние системы изменится, скажем, при нагревании, значения его функций состояния тоже изменятся.

Якщо стан системи зміниться, скажімо, при нагріванні, значення його функцій стану теж зміняться.

Сказать (что-л.) / Сказати (що-н.)

Недискурсне вживання:

It seems impossible to say anything against such a point of view.

Кажеться, неможливо сказати нічого проти такої точки зору.

Здається, неможливо сказати нічого проти такої точки зору.

2. Допустим (предположим) / Припустимо

Дискурсне вживання:

Let us assume that the situation is represented by a triangle.

Допустим, що цю ситуацію можна представити в виде трикутника.

Припустимо, що цю ситуацію можна представити у вигляді трикутника.

Допускати (позволять)

Недискурсне вживання:

The X-ray tube current should not be allowed to exceed 80 μ A.

В рентгеновской трубке нельзя допускать превышение тока выше 80 μ A.

У рентгенівській трубці не можна допускати перевищення струму вище 80 μ A.

3. На самом деле (действительно) / Насправді (дійсно)

Дискурсне вживання:

Actually, neither silicon nor germanium crystals have been satisfactory for this application.

На самом деле, ни кристаллы кремния, ни германия не были удовлетворительными для этих целей.

Насправді, ні кристали кремнію, ні германію були задовільними для цих цілей.

Недискурсне вживання:

A blackbody does not really exist in nature.

Черного тела на самом деле в природе не существует.

Чорного тіла насправді в природі не існує.

Останній приклад представляє особливий семантичний стан – суперпозицію, коли одиниця набуває дискурсного чи недискурсного значення залежно від позиції в речення [6].

Усі одиниці, що втратили своє первісне значення і перейшли у клас дискурсних, набувають ряд формальних особливостей (головним чином, синтаксичного та інтонаційного характеру), які допомагають відрізнити дискурсне вживання лексеми від недискурсного. Є. Хачатурян визначила основні з них:

- при ізольованому вживанні вони не можуть бути відповіддю на питання;
- не вживаються з запереченням (якщо тільки заперечення не входить до складу дискурсного слова);
- як правило опускаються при непрямій мові;
- не можуть повторюватися під час перепитування;
- як правило, дискурсне слово або вся конструкція з ним у мовленні виділяється за допомогою пауз.

Дослідження проводилось на матеріалі словників: С. Юдіна «Російсько-українсько-англійський словник для фізиків», М. Циммерман «Русско-англійський научно-технічний словарь переводчика», Л. Ігнат'єв-Каллебен «Русско-англійський політехнічний словарь».

Список літератури

1. Hannu Tommola Прямо прямо идет, а с нею не разминешься (о статусе дискурсивных слов и частиц) ISBN 978-952-10-5137-1 (PDF)
2. Викторова Е. Ю. Вспомогательные и коммуникативные единицы в политическом дискурсе: проблемы перевода (на материале русского и английского языков) / Е.Ю. Викторова // Изв.. Саратов. ун-та. - Саратов, 2010. - Т. 10, №4. - С. 40-47. - (Новая сер.: Филология. Журналистика);
3. Еремина И. С. Установление английских эквивалентов русского как бы : 10.02.20 Еремина, Ирина Сергеевна Установление английских эквивалентов русского как бы (Экспериментально-сопоставительное исследование на материале английского и

- русского языков) : Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 Пятигорск, 2005 133 с. РГБ ОД, 61:06-10/464;
4. Правикова Л. В. Дискурсивные маркеры: современное состояние проблемы// Вестник ПГЛУ. 4 (2000);
  5. Хачатурян Е. В. Семантика и синтактика дискурсивных слов глагольного происхождения в современном итальянском языке : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.02.05.– Москва, 2000.– 171 с.: ил. РГБ ОД, 61 00-10/389-0;
  6. Широков В. А. Комп'ютерна лексикографія Моногр. / В. А. Широков; НАН України. Укр. мов.- інформ. фонд. – К.: Наук. думка, 2011. – 351 с.

Маргарита-Віоріка Григор'єва

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

МОВНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОГЕЗІЇ У РОМАНІ ДЖОНА ТОЛКІЄНА «ВОЛОДАР ПЕРСНІВ»

У лінгвістиці тексту велике місце присвячується розгляду та дослідженню когезії (або формальної зв'язності тексту). Цей текстотвірний прийом відіграє важливу роль у здійсненні об'єднання набору речень у зв'язний і цілісний текст.

Дослідження текстової категорії когезії продовжується і досі, враховуючи це, існує велика кількість її визначень і різні варіації цього терміну (зв'язність (Т. Єщенко, І. Кочан, В. Мельничайко та інші), лексична солідарність (Е. Косеріу), змістова зв'язність або когерентність (Р. де Богранд), рекурентність (В. Скалічка) тощо). Також, беручи до уваги різні підходи, існує і значна кількість можливих класифікацій цього явища. В кожній з них дослідники виділяли від двох різновидів зв'язності і більше.

Мета нашої роботи полягає у представленні та виявленні найбільш характерних когезивних засобів поєднання речень для україномовного перекладу роману Джона Толкієна «Володар перснів» відповідно до класифікації М. А. К. Холлідея і Р. Хасан.